

Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyscalculie

Regelmatig krijgt Cito de vraag welke aanpassingen voor deze leerlingen zijn toegestaan bij de afname van toetsen uit het Cito Volgstelsel primair en speciaal onderwijs.

In het protocol 'Ernstige Rekenwiskunde-problemen en Dyscalculie' staat voor leerlingen met een dyscalculieverklaring het volgende:

'De te verlenen faciliteiten zijn kindafhankelijk maar impliceren in elk geval het volgende (...):

- het toestaan van het gebruik van een rekenmachine bij alle rekenactiviteiten, ook bij toetsen;
- het bieden van dertig minuten extra tijd bij toetsen;
- het bieden van een rustige werkplek bij toetsen.'

Ook staat in het protocol vermeld:

Dyscalculie is een gevarieerde stoornis waarbij de problemen zich op verschillende fronten kunnen voordoen. Bij veel leerlingen zit het probleem in het inzicht in de structuur van getallen, maar ook automatiseringsproblemen kunnen een oorzaak zijn. Door deze variatie aan problemen is er niet één oplossing of hulpmiddel dat voor alle leerlingen effectief is. Onderzoek moet nog uitwijzen of er daadwerkelijk een effect is van de verschillende hulpmiddelen, zoals dat van de zakrekenmachine. Ook moet nog verder onderzocht worden voor welke leerlingen dit wel en niet zinvol is.

Advies van Cito

Het advies van Cito voor het gebruik van hulpmiddelen voor leerlingen met dyscalculie is in lijn met de algemene richtlijn die Cito hanteert voor het gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen. In principe adviseren wij om alle leerlingen de toetsen onder dezelfde omstandigheden te laten maken en dus de voorgeschreven afname-instructies te volgen. Dit in verband met de vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met die van anderen in hun groep en de normgroep. Er kunnen omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. De vragen die u bij elke aanpassing moet stellen zijn:

- Meet de toets nog steeds wat hij moet meten?
- Leidt de aanpassing tot overcompensatie, waardoor de leerling bevoordeeld wordt ten opzichte van andere leerlingen?

Bij de **LVS-toetsen Rekenen-Wiskunde** is het advies om géén rekenmachine te gebruiken.

Deze toetsen zijn immers bedoeld om de rekenvaardigheid van leerlingen vast te stellen om op basis daarvan het onderwijsaanbod te bepalen. Als leerkracht wilt u bijvoorbeeld bepalen hoe goed een leerling kan optellen over het tiental, zodat u weet of u daaraan extra aandacht moet besteden in de les of bij individuele begeleiding. Als een leerling bij het maken van de rekentoets een rekenmachine zou gebruiken, dan krijgt u daarover niet meer de juiste informatie: kan een leerling nu écht goed optellen over het tiental of kan hij dat goed uitrekenen met een rekenmachine? Daarnaast geldt dat de toetsen zijn genormeerd zonder rekenmachine. Om prestaties van de leerling te kunnen vergelijken met die van leeftijdsgenoten is het van belang dat alle leerlingen de toets onder dezelfde condities, dus zonder hulpmiddelen, maken. Ook voor eventuele verwijzing naar remediëring en voor het afstemmen van de instructie, is het van belang dat duidelijk is wat een leerling wel of niet beheerst. Daarnaast is mogelijk sprake van overcompensatie: de leerling die gebruikmaakt van een rekenmachine is bevoordeeld ten opzichte van zijn groepsgenoten. Dat kan uiteraard niet de bedoeling zijn. Immers, ook andere leerlingen zouden sommige opgaven veel beter maken als ze een rekenmachine zouden gebruiken.

Welke mogelijkheden heeft u wel?

- Het is altijd toegestaan om de leerling een toets van een lager niveau aan te bieden, het zogenoemde 'toetsen op maat'. Daarmee zorgt u ervoor dat de leerling met dyscalculie niet een te moeilijke toets hoeft te maken én dat u van die leerling nauwkeurige toetsresultaten krijgt.
- Het bieden van extra tijd is bij LVS-toetsen Rekenen-Wiskunde toegestaan. De toetsen zijn namelijk genormeerd zonder tijdslimiet. Wel is het van belang er op te letten dat de leerling niet langer aan de toets werkt dan zijn concentratie toelaat. De toets moet voor de leerling geen uitputtingsslag worden. Las daarom eventueel een extra pauze in en maak hiervan een aantekening in uw volgsysteem.
- Een rustige werkplek tijdens de toets is van belang voor alle leerlingen, dus ook voor leerlingen met dyscalculie.

Bij de **Entreetoets** is het toegestaan om de leerling extra tijd te geven om de toets te maken. Het gebruik van hulpmiddelen – rekenmachine, tafelkaart – is niet toegestaan. Daarvoor zijn een aantal redenen. Op de eerste plaats heeft onderzoek nog niet aangetoond dat één specifiek hulpmiddel, zoals een rekenmachine, voor álle leerlingen met dyscalculie daadwerkelijk helpt. Daarnaast zal de rekenmachine bij een deel van de toets leiden tot overcompensatie. Het gevolg daarvan is dat de resultaten op de Entreetoets geen betrouwbare indicatie meer geven om het schooladvies voor voortgezet onderwijs op te baseren. En dat is voor veel scholen een functie van de Entreetoets.

Goed vastleggen en communiceren

Scholen maken soms bewust de keuze om toch hulpmiddelen of aanpassingen toe te staan, hoewel de toets daardoor echt niet meer meet waarvoor deze bedoeld is. Bijvoorbeeld omdat na een aantal jaren onderwijs en extra remediëring duidelijk is geworden dat de leerling een bepaalde vaardigheid niet onder de knie krijgt. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, mits u zich realiseert dat de resultaten van deze leerling op de toets geen valide en betrouwbare meting meer zijn van de betreffende vaardigheid. Het is van belang dat u dit goed vastlegt én duidelijk communiceert naar ouders, behandelaars of een nieuwe school waar een leerling naartoe gaat. Zodat zij bijvoorbeeld weten dat 'de rekenvaardigheid van de leerling vergelijkbaar is met die van zijn groepsgenoten mits hij gebruikmaakt van de tafelkaart.' Voor de school én de ouders is het van belang dat zij zich realiseren dat deze leerling naar alle waarschijnlijkheid ander onderwijsaanbod nodig zal hebben dan zijn klasgenoten.

Waarom mogen leerlingen met dyslexie de Entreetoets wél met hulpmiddelen maken en leerlingen met dyscalculie niet?

Scholen gebruiken de Entreetoets vaak bij het formuleren van het schooladvies voor het voortgezet onderwijs. Omdat leerlingen met een dyslexieverklaring veelal ook in het voortgezet onderwijs gebruik mogen maken van hulpmiddelen bij het studeren en lezen van teksten, staan we het gebruik hiervan toe bij de Entreetoets. Dat betekent wel dat de meting van Begrijpend lezen voor leerlingen met dyslexie geen zuivere meting is. Leerlingen met dyscalculie zullen in het voortgezet onderwijs niet veel vaker de rekenmachine mogen inzetten dan de overige leerlingen. Daarnaast zal sprake zijn van overcompensatie: álle leerlingen zouden bij de Entreetoets voordeel hebben van het gebruik van de rekenmachine. Om deze redenen én omdat het effect van de inzet van de rekenmachine niet bekend is, is een rekenmachine bij de Entreetoets niet toegestaan. Overcompensatie is overigens ook de reden dat leerlingen met dyslexie bij het maken van het onderdeel Spelling van de Entreetoets geen spellingcontrole mogen gebruiken.

Meer informatie?

Voor meer informatie, zie de flyers 'Gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen van het Cito Volgsysteem primair en speciaal onderwijs' en 'Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie' op onze website [Achtergrondinfo.cito.nl](https://achtergrondinfo.cito.nl).